

СТАНОВИЩЕ

относно представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност ДОЦЕНТ по професионално направление 3.3. Политически науки (Европеистика - странознание на немскоезичните страни с преподаване на немски език - терминология на европейските институции), обявен в ДВ бр. 20/08.03.2024 г. за нуждите на катедра Европеистика към Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ (израстване на място)

Автор на становището: д-р Майа Станкова Разбойникова-Фратева, проф. в СУ „Св. Климент Охридски

Кандидат: гл. ас. д-р Даниела Николаева Дечева

1. Данни за конкурса

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. Георги Вълчев съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Възложено ми е изготвяне на становище относно материалите, предоставени за участие в конкурса.

Единствената кандидатка по обявения конкурс е представила пълен комплект материали на хартиен и електронен носител, който включва всички изисквани документи в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на СУ.

Кандидатката участва в конкурса с една монография и 10 научни статии. От приложената справка става ясно, че д-р Дечева отговаря на минималните национални изисквания към научната и преподавателската дейност на кандидатите за заемане на академичната длъжност „доцент“.

2. Данни за кандидатката

Преподавателска дейност

От учебната 2002/2003 г. д-р Даниела Дечева води часове в катедрата по „Европеистика“, първоначално като хоноруван, а после и като редовен асистент. Възложени са ѝ часове по „Немски като първи чужд език“ и „Немски като втори чужд език“, „Немски език – терминология на европейските институции“. От 2008 г. води дисциплините „Европейска култура на XX век“ и „Немски език – странознание на немскоезичните страни“. От приложената справка за учебната заетост се вижда, че д-р Дечева е натоварена с часове далеч над задължителния минимален хорариум.

От гледна точка на преподавателската дейност и преподавателския си опит д-р Дечева е напълно подходящ кандидат в обявения конкурс за академичната длъжност „доцент“.

Описание и оценка на научните трудове и научните приноси на кандидатката

Статиите, с които Даниела Дечева участва в конкурса, разкриват последователното разгръщане на полето на нейните научни интереси. Започвайки с изследвания все още близки до литературоведско-германистичните ѝ занимания (вж. статии 10 и 8 от приложения списък), Дечева все по-изразено насочва изследванията си в полето на културологията (статия № 9) и изследванията за Европа (статия 8). Естествено в центъра на нейните занимания е поставена културата на Германия и Австрия (статии 7 и 6), но винаги в нейната

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

обвързаност с общоевропейските културни процеси (особено видимо в статии 5, 4, 3, 1). Публикациите след 2020 г. (статии 8 – 1) са в различна степен свързани с голямото монографично изследване, с което тя участва в конкурса. Държа да подчертая, че д-р Дечева разглежда в тези статии аспекти и проявления на конкретните проблематики, които остават извън рамката на монографичното изследване. В подкрепа на това твърдение бих посочила статия 1, в която на базата на 6 двойки речи (при връчването на Наградата за мир в Германия) се разглежда взаимодействието на този културен инструмент с проблемни полета в ислямския свят (свобода на словото, положението на жените и др.), чиито представители са наградените

Като основен обект на научните изследвания се очертава проблематиката на паметта с нейната специфична конфигурация в Германия и Европа след края на Втората световна война. Този научен интерес е напълно закономерен с оглед на преподаваните от д-р Дечева дисциплини, в които несъмнено трябва да бъде отчитана ролята на паметта при сформирването на германската (в частност) и европейската идентичност и значението ѝ за културните политики и политиките на памет в рамките на ЕС. Д-р Дечева е изключително добре запозната с наличната научна литература по тези въпроси, вникнала е в дълбочина в спецификата на процесите, така че е в състояние да формулира техни ясни, точни, логични и синтезирани описания, преди да пристъпи към конкретни анализи на специфични аспекти и предизвикателства (статии 6-3, 1). Статиите са на български, немски и английски език, което им дава възможност за трансфер на знания и научен обмен в различни културни среди и контексти. От особено значение в този смисъл са статиите, които описват на български език консолидирането на колективната памет в Германия след Втората световна война с всички проблемни страни и възникващи трудности, тъй като формулират и привнасят в българската културна и политическа среда характерното за Германия взаимодействието между научно-изследователските центрове и политическите централи при вземането на решения, оформянето на политики – културни и не само (статии 1, 3, 7). Особено ценен е фактът, че в статиите на д-р Дечева е видима пряката връзка между изработваните политики и основните документи на ЕС – все неща, за които в българското политическо говорене няма място, а реалните политики рядко разкриват обвързаност с научни центрове и логики.

Изследването на английски език (статия 2) се движи в обратна посока и анализира в езиково достъпен вариант културни феномени от българската обществена среда, като по този начин отново отваря поле за реализиране на различни социални ефекти. Статията има и специфичен научен принос в разкриването на опасността от политически злоупотреби с паметта.

Основните приносни моменти са заложили в иновативната контекстуализация на наблюдаваните феномени, в новите им трактовки и в критичния поглед към досегашните им интерпретации. Научните приноси в статии № 7, 6 и 1 са свързани и с постепенното напипване и извеждане на едно ново научно поле, каквото е полето на наградите, казано най-общо, като реакция на определени обществени нагласи и като начин за форматиране и налагане на определени мисловни и идейни модели върху самото общество.

Изцяло в това научно поле трябва да бъде поставена и разгледана монографията на д-р Дечева „Между творчество и миротворчество. Наградата за мир на германското

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

книгоразпространение и културата на паметта в Германия“, УИ "Св. Климент Охридски", София 2023. Конкретните проявления на германската култура на паметта са поставени в дискурсивното пространство на Наградата за мир, като са изследвани характерните особености на германската политика на памет в последните тридесет години, отразени в речите на лауреатите и лаудаторите.

След пределно прецизното изясняване на понятията и взаимната обусловеност между *колективна памет, историография, колективна идентичност, политики на паметта* изследователката въвежда своя предмет: идейната основа на Наградата за мир и различните ѝ функционални натоварености както по отношение на германското общество, така и по отношение на нейния инициатор – Съюза на книгоиздателите. Процесът по избора на лауреатите показва пряката връзка на Наградата с обществения живот в Германия и света. Целта на изследването е да изведе „типологически характерни особености на германската политика на памет през последните тридесет години“ (9) и да пречупи дебата за миналото и паметта през призмата на Наградата за мир, в която по очевиден начин се пресичат осите на политиката и културата (34). Глава III се опира на научните изследвания върху паметта от Морис Халбвакс до Олик, Асман и др. и извежда консенсусните постулати. Глава IV предлага ценен преглед на ключовите дебати и повратните моменти по отношение на политиките на паметта в Германия.

Разгледани са наградите от 1989 до 2019 г., като това ограничение е убедително обосновано. При всяка връчена награда от този период (с малки изключения) речите на лауреата и на лаудатора са предмет на задълбочен анализ, в който д-р Дечева подчинява на своя културологичен интерес германистично тренираното си, филологическо умение да чете, анализира и тълкува тези речи като конкретни текстове със специфична фигуративност, структура, реторика, видима и невидима интенционалност, прикрита или обратното – демонстрирана – емоционалност. В речта на Мартин Валзер например Дечева композиционно разграничава рамката, отнасяща се до реалностите на обединена Германия и същностно ядро, което (отново) дискутира политиките на паметта в Германия и предизвиква обществен дебат. Такива (текстуално) аналитични операции позволяват на Дечева да разкрие многопластовите послания на текстовете строго диференцирано. Дори синтактичните нива на анализа, приложени напр. върху текст на Фридлиндер (110), дават на Дечева ценна информация.

В работата с двойките речи кандидатката извежда основните им акценти и анализира по-обстойно онези техни фрагменти, които – с оглед на поставената научна цел – по един или друг начин се фокусират върху Германия, паметта, холокоста. Особено отчетливо видим е този общ подход при анализа при речите от първото разгледано десетилетие. Много интересна и много внимателно проучена двойка речи е тази на Хорхе Семпрун и лаудатора Волф Лепениз (1994), тъй като и двете слова дават много материал за наблюдение. В речта на Семпрун присъства автобиографичният пласт, който разкрива влиянието на немската култура върху писателя, като на преден план е изведен Томас Ман и то с двете му речи по повод Гьотевия юбилей 1949 г., държани във Франкфурт Майн и във Ваймар. Особено внимание се обръща на позоваването от страна на Семпрун на стихотворението на Паул Целан „Фуга на смъртта“ с рефрена „смъртта е германски маестро“. Тук за Даниела Дечева

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

като познавач на немскоезичната литература се разкрива широко поле за наблюдение и анализът на речите е наистина блестящ в своята тънка чувствителност и задълбоченост. Също така богати възможности за наблюдения се разкриват и в речите на Роман Херцог и Анемари Шимел (1995), като в този случай те са поставени в контекста на разгорелия се дебат в интервала между обявяването на лауреатката и връчването на наградата. Контекстуалният подход на Даниела Дечева отново дава блестящи плодове. При речите на лаудаторите (особено в случаите когато това са президенти на Федералната Република) Дечева се концентрира върху програмното им значение по отношение на политиките на паметта. Такъв е случая с речта на Йоахим Гаук за Давид Гросман (2010), на Вайцекер за пастор Шорлемер (1993).

В случаите, при които лауреата и лаудатора са писатели (напр. Гюнтер Грас за Яшар Кемал 1997), се изисква познаване на творчеството и на двамата оратори, за да се разкрие – в този случай – надграждането на критичния тон на Кемал от страна на Грас, при което именно високата трибуна на Наградата позволява осветляването на нелицеприятни истини за Германия. Изследването на д-р Дечева разкрива по много оригинален и обогатяващ начин как се формират и как функционират политиките на паметта. Като страничен резултат от изследването се явяват изведените от Дечева няколко основни типа съотношения между анализиранияте речи.

Критичният съдържателен прочит на двойките речи в тяхното взаимодействие позволява на изследователката да насочи вниманието си към изкривени употреби на политиките на паметта и да разкрие опасните им последици (106). Критичната дистанция към изследваната проблематика е успешно вградена в разсъжденията на Дечева от позицията и на учен, представител на отсъстващата в наградите за мир Югоизточна Европа (276).

Правят впечатление пространният библиографски апарат и широкото прилагане на постиженията на българската изследователска школа, представена от учени като Ивайло Знеполски, Даниела Колева, Ана Лулева, Иван Еленков, Лиляна Деянова, Петя Кабакчиева и др.

Монографичното изследване на Дечева е интердисциплинарно и актуално, темата за паметта е разгледана на базата на изцяло нов материал, което само по себе си вече дефинира приносния му характер и в немскоезичен контекст, в който Наградата за мир не е подлагана на такова разглеждане и оценка. Както и статиите, така и монографията придобиват особен принос чрез привнасянето на германската перспектива в българския научен дискурс.

Отбелязаните от авторката приносни моменти на научната ѝ продукция в съответната изисквана от Правилника справка са напълно коректни, доста лапидарни и могат да бъдат допълнени.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от гл. ас. д-р Даниела Николаева Дечева отговарят на изискванията.

Кандидатката в конкурса е представила достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“. В работите на кандидатката има оригинални научни приноси, те могат да намерят и практическо приложение

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

в преподаването, изследователската работа и формирането на политики. Научната и преподавателската квалификация на д-р Дечева във връзка с обявения конкурс е доказана по безусловен начин.

След всичко, изложено по-горе, давам своята изцяло положителна оценка и с удоволствие ще гласувам утвърдително за избора на д-р Даниела Николаева Дечева на академичната длъжност „доцент“ в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дата: 22.06.2024

Член на журито:

/проф. Майа Разбойникова-Фратева/